

ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้าง
ความยุติธรรมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นางสาวปารวี เทพประสิทธิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้าง ความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้าง ความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อเสนอแนะ แนวทางความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้าง ความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิธีดำเนินการวิจัย คือ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน คือ ผู้บริหารเทศบาลเมืองอโยธยาและคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผลการวิจัย พบว่าการดำเนินกิจกรรมและภารกิจด้านต่าง ๆ ไม่ได้เกิดเพียงแต่ภาครัฐโดยเทศบาลเมืองอโยธยา เพียงฝ่ายเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองอโยธยา ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และชุมชน เข้ามาร่วมในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนภารกิจเพื่อให้ภารกิจประสบความสำเร็จและลุ่ล่ง ไปได้ด้วยดี แสดงให้เห็นถึงการเป็นชุมชนเข้มแข็งซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนและผู้นำ ในชุมชนนั้นรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นและเข้มแข็ง คนในชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชน หรือส่วนรวมมากกว่าตนเองทั้งในการเรียนรู้ การบริหารจัดการ สำหรับปัญหาสำคัญที่พบ คือ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับบุคลากรและเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมหรือ ภารกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการแก้ไขปัญหาของชุมชนมีทั้งเทศบาลเมืองอโยธยา ศูนย์ยุติธรรม ชุมชน และชุมชน เข้ามาร่วมมาพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใน ชุมชน กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิด ร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

ในทางที่ดีขึ้น นำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ : ยุติธรรมชุมชน ความร่วมมือ ชุมชนเข้มแข็ง

บทนำ

การอำนวยความสะดวกยุติธรรม การสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคม เป็นภารกิจหลักที่สำคัญยิ่งของกระทรวงยุติธรรม ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในทุกพื้นที่และทุกระดับ แต่ภารกิจดังกล่าวหากรัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว คงไม่สามารถบรรลุผลอย่างยั่งยืนได้ หัวใจสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินการดังกล่าว จึงอยู่ที่คนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้สัมผัส มีส่วนได้ส่วนเสียกับความยุติธรรม ความเป็นธรรม และความสงบสุขในชุมชนนั้น ๆ ได้มีโอกาสและมีช่องทางที่จะเข้ามา มีส่วนร่วมกับภาครัฐในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยมีโอกาสในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์จากการแก้ปัญหาร่วมกันในลักษณะของการเป็น "หุ้นส่วน"

"เครือข่ายยุติธรรมชุมชน" เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ภายใต้ยุทธศาสตร์ "ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม" (Justice for All, All for Justice) อันจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชน ในการอำนวยความสะดวก สร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคมร่วมกัน โดยภาครัฐจะส่งเสริมการรวมตัวกันของประชาชนในลักษณะของ "เครือข่าย" เพื่อทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับภาครัฐในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน และจะส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง สามารถจัดตั้ง "ศูนย์ยุติธรรมชุมชน" ของตนเองขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการร่วมกันสรรหาแนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมกันสร้าง "สังคมที่ยุติธรรม" กล่าวคือ เป็นสังคมที่ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายอย่างถ้วนทั่ว และเป็นสังคมที่มีความสงบสุข ปราศจากอาชญากรรมอันจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงราย กระทรวงยุติธรรม, 2562)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้า และการเก็บรวบรวมข้อมูล หนังสือ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้างความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบถึงคำตอบอย่างละเอียดครบถ้วนของความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้างความยุติธรรม ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการเสริมสร้างความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารเทศบาลเมืองอโยธยา และคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมเป็นจำนวน 8 คน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความร่วมมือ

Johnson and Johnson (1994) ได้สรุปว่า Cooperative Learning มีองค์ประกอบ ที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependent) หมายถึง การพึ่งพากันในทางบวก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การพึ่งพากันเชิงผลลัพธ์ คือ การพึ่งพากันในด้าน การได้รับผลประโยชน์จากความสำเร็จของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งความสำเร็จของกลุ่มอาจจะเป็นผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่ม และการพึ่งพาในเชิงวิธีการ คือ การพึ่งพากันในด้านกระบวนการทำงานเพื่อให้งานกลุ่มสามารถบรรลุได้ตามเป้าหมาย ซึ่งต้องสร้างสภาพการณ์ให้ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มได้รับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม ในการสร้างสภาพการพึ่งพากันในเชิงวิธีการ มีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1.1 การทำให้เกิดการพึ่งพาทรัพยากรหรือข้อมูล (Resource Interdependence) คือ แต่ละบุคคลจะมีข้อมูลความรู้เพียงบางส่วนที่เป็นประโยชน์ต่องานของกลุ่ม ทุกคน

ต้องนำข้อมูลมารวมกันจึงจะทำให้งานสำเร็จได้ ในลักษณะที่เป็นการให้งานหรืออุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน

1.2 ทำให้เกิดการพึ่งพาเชิงบทบาทของสมาชิก (Role Interdependence) คือ การกำหนด บทบาทของการทำงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่ม และการทำให้เกิดการพึ่งพาเชิงภาระงาน (Task Interdependence) คือ แบ่งงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่มมีทักษะที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งทำงานของตนไม่เสร็จ จะทำให้สมาชิกคนอื่นไม่สามารถทำงานในส่วนที่ต่อเนื่องได้

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม (Face to Face Promotive Interdependence) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กัน การอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มได้เกิดการเรียนรู้การรับฟังเหตุผลของสมาชิกในกลุ่ม การเรียนรู้เหตุผลของกันและกัน ทำให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับ การทำงานของตนเอง จากการตอบสนองทางวาจา และท่าทางของเพื่อนสมาชิกช่วยให้รู้จักเพื่อนสมาชิกได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) หมายถึง ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน โดยต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนสมาชิก ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสามารถและความรู้ที่แต่ละคนจะได้รับ

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and Small Group Skills) หมายถึง การมีทักษะทางสังคม (Social Skill) เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คือ มีความเป็นผู้นำ รู้จักตัดสินใจ สามารถสร้างความไว้วางใจ รู้จักติดต่อสื่อสาร และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ

5. กระบวนการทำงานของกลุ่ม (Group Processing) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม โดยผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด มีความร่วมมือทั้งด้านความคิด การทำงาน และความรับผิดชอบร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ การที่จะช่วย

ให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น กลุ่มจะต้องมีหัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี นั่นคือ มีการเข้าใจในเป้าหมายการทำงานร่วมกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2540) ชุมชน หรือ ความเป็นชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนภายในชุมชนนั้นเกิดการรวมตัวกัน เป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง ซึ่งทำให้ชุมชนนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิด ร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

สมณะ โภชิริภักษ์ (2555) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไปด้วยหลักสำคัญ 14 ประการ ดังนี้

1. เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
2. เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
3. มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
4. ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
5. อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
6. ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพร่า สุรุษสุร่าย
7. มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสัพพัตถ์แจกจ่าย
8. ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
9. มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุน เป็นเอกภาพ

10. สัมผัสได้ในความเป็นปีกแผ่น แน่นหนา ของความเป็นภราดรภาพ
11. มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
12. เป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคมทั่วไปในรอบกว้าง
13. อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย
14. มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตามสังขารธรรม

ผลการวิจัย

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา จัดตั้งขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการตามที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนกลางกำหนด รวมทั้งการประสานส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในตำบลตนเอง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการจัดทำและดำเนินการแผนปฏิบัติการ และโครงการ เพื่อขับเคลื่อนบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล และการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และจิตสำนึกที่ดีด้านการยุติธรรมให้เกิดขึ้นในระดับ รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ เพื่อวางแผนการพัฒนาศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล และการติดตาม ประเมินผลงานตามแผนปฏิบัติการ และโครงการ ภายใต้การดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล ให้คำแนะนำ และให้การช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่ประชาชนในข้อกฎหมาย รวมทั้งการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท หรือระงับข้อขัดแย้งในตำบล การรับเรื่องราวร้องทุกข์ ร้องเรียนของประชาชนในพื้นที่ และการจำแนก ส่งต่อไปยังหน่วยงานตามที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งในการช่วยเหลือประชาชนในเบื้องต้นให้รวมถึงกรณีการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ การค้ามนุษย์ การใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว และการรับแจ้งเบาะแสที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีอาญาที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแจ้งเบาะแสการทุจริตประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา ได้ดำเนินกิจกรรมและดำเนินการหลัก ทั้ง 5 ด้าน คือ

1. การกิจด้านการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา ได้ดำเนินการภารกิจด้านการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน ซึ่งนำโดยผู้บริหารของเทศบาลเมืองอโยธยา มีรองนายกเทศมนตรีเป็นผู้แทน และคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งประกอบด้วยเลขานุการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าวซึ่งเป็นนิติกรของเทศบาลเมืองอโยธยาและผู้แทนจากชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนโดยผ่านเสียงตามสายของชุมชน การลงพื้นที่และเข้าร่วมในการตั้งด่านออกตรวจตราเพื่อรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลวันหยุดสำคัญๆ เพื่อลดอุบัติเหตุและปัญหาอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ รวมไปถึงการเข้าร่วมกับชุมชนในการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น การเข้าร่วมกับประชาชนในชุมชนในการทำความสะอาดถนน เป็นต้น

2. การกิจด้านการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแส

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา ได้ดำเนินการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปริกษาปัญหาจากประชาชนในเขตเทศบาล เนื่องจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยาตั้งอยู่ใกล้ชุมชนเมือง มีประชากรอยู่อาศัยหลายครัวเรือน ทำให้พบปัญหาเรื่องร้องเรียนหลากหลายกรณีทั้งเรื่องปัญหาที่ดิน ปัญหาทางระบายน้ำ ปัญหาทางเข้า - ออก ปัญหาการการรुक้าที่ดิน ปัญหามลพิษทางเสียง เสียงดัง กลิ่นเหม็น เป็นต้น โดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเทศบาลเมืองอโยธยาได้ดำเนินการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง และช่วยเหลือผู้ร้องเรียนตามขั้นตอนกระบวนการที่กำหนดไว้

3. การกิจด้านการจัดการความขัดแย้ง (การไกล่เกลี่ย)

เนื่องจากภายในเขตเทศบาลเมืองอโยธยาเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยกันแบบเครือญาติ หากเกิดปัญหาความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาทกันขึ้นภายในชุมชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยาโดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เทศบาลเมืองอโยธยา และผู้นำชุมชนจะดำเนินการร่วมพูดคุย ร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ไขข้อขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ สามารถตกลงกันได้ ยอมความกันได้ โดยดีภายในชุมชน ซึ่งเกิดจากการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน เทศบาลเมืองอโยธยา และผู้นำชุมชน ทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย ใช้ความเป็นชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

4. การกิจการเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา โดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและนิติกรของเทศบาลเมืองอโยธยา จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และคอยประสานงาน ประชาสัมพันธ์เรื่องการให้ความช่วยเหลือการเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน รวมถึงการประสานงานในการขอรับเงินการให้ความช่วยเหลือด้านกองทุนยุติธรรม และการให้ความช่วยเหลือเงินค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในคดีอาญากับศูนย์ยุติธรรมระดับจังหวัด เนื่องจากการเยียวยาด้วยเงินค่าชดเชยของผู้ที่ได้รับผลกระทบต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการระดับจังหวัดหรือบางกรณีต้องผ่านกระบวนการความเห็นชอบในระดับกระทรวง ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเทศบาลเมืองอโยธยามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการประสานงาน ติดตามผลการดำเนินการเพื่อรายงานให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้ทราบเป็นระยะ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชนผ่านทางเสียงตามสายของชุมชน ผ่านผู้นำชุมชนให้ประชาชนได้ทราบไปในทิศทางเดียวกัน

5. การกิจการคืนคนดีสู่สังคม

เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย และเมื่อผู้ได้รับโทษพ้นจากโทษแล้วออกมาใช้ชีวิตในสังคม ยังประสบปัญหาการไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และไม่ให้อโอกาสในการทำงานส่งผลถึงการใช้ชีวิตอย่างปกติในสังคม ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา ได้ดำเนินการในการเข้าไปให้ความรู้และสร้างความเข้าใจหรือดำเนินกิจกรรม สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่ได้รับโทษในทัณฑสถานก่อนที่จะพ้นโทษออกมาสู่สังคมให้มีทัศนคติที่ดี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจด้านการคืนคนดีสู่สังคม ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยายังทำหน้าที่ในการรับรายงานตัวผู้พ้นโทษคอยติดตาม ช่วยสอดส่องไม่ให้กระทำผิดซ้ำ ร่วมกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยาได้รับรางวัลในการเป็นศูนย์ยุติธรรมศูนย์ต้นแบบ เพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนอื่น ๆ ได้มาศึกษาดูงาน เห็นได้จาก

1. ด้านสถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา ประกอบไปด้วยห้องทำงานสำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการให้บริการประชาชน พร้อมทั้งมีผังโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและอำนาจหน้าที่ที่จัดทำไว้สำหรับให้บริการประชาชนที่มาติดต่อได้สะดวก รวดเร็ว มีมุมสำหรับประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสาร เอกสารประชาสัมพันธ์และหนังสือกฎหมาย หรือเอกสารที่เกี่ยวกับกฎหมาย

2. ด้านบุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยาโดยมีผู้บริหารเทศบาลเมืองอโยธยา และประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้ความสนใจในการทำงานกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีภาวะผู้นำ มีจิตอาสา ทำงานร่วมกับชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ให้ความร่วมมือกับทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเสมอ มีความเข้มแข็ง คณะกรรมการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามกรอบภารกิจทั้ง 5 ด้าน มีเลขานุการศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นนิติกรมีความสามารถและมีความพร้อมในการให้บริการประชาชนทั้งด้านการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ การไกล่เกลี่ย การให้คำปรึกษา การลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของการรับบริการ ซึ่งจะทำหน้าที่ประจำอยู่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน

3. ด้านการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา การบริหารจัดการกันอย่างเป็นระบบ ภายในห้องทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีการจัดทำทะเบียนจัดเก็บเอกสารเกี่ยวกับศูนย์ไว้เป็นแฟ้มอย่างสวยงามและเป็นระบบ ทั้งแฟ้มหนังสือรับ - ส่ง แฟ้มแบบรายงานการปฏิบัติงาน แฟ้มรายงานการประชุม แฟ้มรับคำร้อง และแฟ้มโครงการศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีการจัดทำฐานข้อมูลคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา เครือข่ายยุติธรรมชุมชน เบอร์ประสานติดต่อ และที่อยู่ มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ประชาชนทั่วไปรับทราบถึงบทบาทภารกิจ อำนาจหน้าที่ รวมถึงภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลในทุกอาทิตย์

4. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยาเข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนภารกิจและดำเนินกิจกรรมร่วมกับสำนักงานยุติธรรมระดับจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ และยังมีการนำความรู้ที่ได้รับไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน รวมไปถึงการประสานโดยตรงไปยังประชาชนให้ทราบอย่างทั่วถึง ทั้งการลงพื้นที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

5. ด้านการส่งเสริมระบบงานยุติธรรมชุมชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยามีการดำเนินกิจกรรมและภารกิจอย่างเป็นระบบ มีการจัดกิจกรรม โครงการร่วมกับประชาชนตามกรอบภารกิจหลักทั้ง 5 ด้านอย่างต่อเนื่องในชุมชน มีการรายงานผลการให้บริการประชาชน การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ไปยังสำนักงานยุติธรรมจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ และมีการประสานงานให้ความช่วยเหลือกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรคศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมหรือการดำเนินภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่พบว่า

ประการแรกคือ ด้านงบประมาณการสนับสนุนศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าวในการดำเนินกิจกรรมและการดำเนินภารกิจที่ไม่มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง มีแต่เพียงหนังสือสั่งการที่มอบหมายให้มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลให้เกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่และภารกิจทั้ง 5 ด้าน 1) ภารกิจด้านการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน 2) ภารกิจด้านการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแส 3) ด้านการจัดการความขัดแย้ง (การไกล่เกลี่ย) 4) การเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน และ 5) การคืนคนดีสู่สังคม

เมื่อพิจารณาจากภารกิจด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย มีความจำเป็นอย่างยิ่งในด้านงบประมาณเพื่อดำเนินภารกิจหลักของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และนำไปสนับสนุนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน รวมถึงการสนับสนุนด้านบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าว แม้ว่าคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจไปด้วยจิตอาสาหรือการให้บริการด้วยจิตสาธารณะก็ตาม งบประมาณก็ยังมีส่วนสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรหรือคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังกล่าว

ประการที่สอง เนื่องจากการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนยังไม่มีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนหรือผู้แทนชุมชนซึ่งทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งขาดความชัดเจนและความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ว่าสามารถทำได้มากหรือน้อยเพียงใด หรือมีขอบเขต

เพียงใด มีกระบวนการ ขั้นตอนการไต่เถียงอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันช่องทางไต่เถียงข้อพิพาทในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย 2 ช่องทางหลัก คือ การไต่เถียงโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และการไต่เถียงโดยอำเภอหรือเขต คือ คณะกรรมการหมู่บ้านตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2557 และกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไต่เถียงได้แก่ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ซึ่งกำหนดว่า คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถแสดงความประสงค์ให้มีการไต่เถียงต่อผู้ใหญ่บ้าน โดยจะต้องเป็นข้อพิพาททางแพ่งหรือทางอาญาในความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น หากคณะกรรมการหมู่บ้านทำการไต่เถียงให้คู่พิพาทตกลงกันได้ต้องทำบันทึกข้อตกลงประนีประนอมข้อพิพาทไว้เป็นหลักฐาน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือข้อพิพาท อีกฝ่ายสามารถไปฟ้องดำเนินคดีต่อศาลให้มีคำพิพากษาตามบันทึกข้อตกลงต่อไปได้ ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ที่ให้เพิ่มความเป็นมาตรา 61/1 มาตรา 61/2 มาตรา 61/3 โดยมาตรา 61/2 มีสาระสำคัญกำหนดแต่ละอำเภอมีคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไต่เถียงข้อพิพาท ซึ่งต่อมาได้มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการไต่เถียงและประนีประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และกฎกระทรวงว่าด้วยการไต่เถียงความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 ในปัจจุบันถึงแม้ว่าได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการไต่เถียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2562 เป็นต้นมา ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้เพื่อนำกระบวนการไต่เถียงข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนัก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไต่เถียงข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดให้มีการไต่เถียงข้อพิพาทภาคประชาชน แต่รูปแบบก็ต้องเป็นการรวมตัวของประชาชนจัดตั้งศูนย์ไต่เถียงข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานไต่เถียงข้อพิพาทภาคประชาชน โดยต้องมีคุณสมบัติตาม มาตรา 10 กล่าวคือ ต้องผ่านการอบรมการไต่เถียงข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาระบบการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง และต้องเป็นผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่เถียง โดยมีอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนก่อน แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ก็ยังไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีความชัดเจนเหมือนกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านและอำเภอหรือเขตโดยคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยดังกล่าวข้างต้น

ประการที่สาม คือ เรื่องของช่องว่างระหว่างสังคมและการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ระหว่างคนทำงานและมีฐานะที่มั่นคงและประชาชนคนธรรมดาทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อถึงการให้ความร่วมมือและการเข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เนื่องจากลักษณะพื้นฐานของคนที่มีฐานะมั่นคงในสังคมจะให้ความสนใจกับตนเองมากกว่า ทำให้ละเอียดและไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่มากเท่าที่ควร รวมไปถึงการขาดความมีส่วนร่วมกับชุมชนทั้งการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือมีการดำเนินกิจกรรมเกิดขึ้น จะเห็นได้จากเรื่องราวเรียนต่าง ๆ มาจากประชาชนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นแค่ประชาชนคนธรรมดาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเกิดขึ้นระหว่างเทศบาลเมืองอโยธยา ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และประชาชนเท่านั้น

จากการศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา พบว่า การดำเนินกิจกรรมและภารกิจด้านต่าง ๆ ไม่ได้เกิดเพียงแต่ภาครัฐ โดยเทศบาลเมืองอโยธยาเพียงฝ่ายเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองอโยธยา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา และชุมชน เข้าร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้ภารกิจประสบความสำเร็จและลุล่วงไปได้ด้วยดีแสดงให้เห็นถึงการเป็นชุมชนเข้มแข็งซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนภายในชุมชนนั้นรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นและเข้มแข็ง คนในชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชนหรือส่วนรวมมากกว่าตนเองทั้งในการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง ที่มีทั้งเทศบาลเมืองอโยธยา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา และชุมชน เข้าร่วมมาพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชน
นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน
ในการเสริมสร้างความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สรุปข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านงบประมาณ แม้ว่าคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา
จะเข้ามาทำหน้าที่ด้วยจิตสาธารณะเพื่อชุมชนตนเอง และมีเทศบาลเมืองอโยธยาสนับสนุน
สถานที่ทำการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายในพื้นที่ของเทศบาล เพื่อให้คณะกรรมการ
ได้มาปฏิบัติหน้าที่ ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปได้มาใช้บริการแล้ว แต่การดำเนินกิจกรรม
หรือการขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้งบประมาณในการสนับสนุน
ดังนั้น องค์กรหลักที่มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรม
ชุมชนโดยตรง ควรมีการสนับสนุนในด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสนับสนุน
งบประมาณสำหรับบุคลากรเพื่อไว้เป็นขวัญกำลังใจการปฏิบัติงาน และเพื่อให้การดำเนิน
กิจกรรมหรือภารกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา
ได้รับรางวัลเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมี
การสนับสนุนประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น และเพื่อไว้เป็นศูนย์ในการศึกษา
แนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอื่น ๆ ไว้เพื่อการพัฒนาศูนย์ยุติธรรม
ชุมชนของชุมชนตนเองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาวิจัยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน
ในการเสริมสร้างความยุติธรรม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เป็นเพียงการศึกษาหาข้อมูลเบื้องต้น เห็นควรศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ ความเข้าใจของ
ประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับด้านกฎหมาย และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสิทธิ
ประโยชน์ของประชาชนที่ควรได้รับเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาจากผู้บริหารของเทศบาลเมืองอโยธยาและคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เห็นควรศึกษาในส่วนของประชาชนในชุมชนเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการตรวจสอบผลการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2562) สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2562 <http://ayothaya.go.th/public/default/index/index>

สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงราย กระทรวงยุติธรรม (2562) สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2562 <https://provincial.moj.go.th/view/1787>

ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ ยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (2562) สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2562 <https://www.moj.go.th/home-spcp.blogspot.com> (2562) บทที่ 5 ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนร่วมสมัย สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2562 <http://kroosomtara0092.blogspot.com/p/theory-of-cooperative-or-collaborative.html>

dek-d.com (2562) รัฐประศาสนศาสตร์ (*Public Administration*) ตอนที่ 128 : ลักษณะและแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2562 <https://my.dek-d.com/plugna99/writer/viewlongc.php?id=675528&chapter=128>

นายสมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์ (2548) ยุติธรรมชุมชนคืออะไร, ยุติธรรมชุมชนทำงานภายใต้หลักปรัชญา 7 ข้อ, 14 – 18

กรกฎ ทองชะโชค (2559) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสันติวิธีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ:สงขลา

ยุทธนา มาสำราญ (2560) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานยุติธรรมชุมชน. วารสารรัชต์ภาคย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ชญานิษฐ์ พลโลก (2559) การพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับคน
ยากจน : ศึกษากรณีผู้มารับบริการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมภาครัฐ.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

สุรศักดิ์ ธนกิจอมร (2553) การศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนที่มีผลต่อยุติธรรมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ศูนย์ยุติธรรมในชุมชนจังหวัด
ฉะเชิงเทรา

วุฒิวงศ์ แก้วไต้ปาน (2551) การปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล
บางศรีเมือง จังหวัดนนทบุรี

ปาริชา มารี เคน (2551) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการ
เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัด
กาฬสินธุ์ .งานวิจัย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ศรวิชา กฤตธการ (2560) ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อ
เสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย.
ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร